

УДК 711.4.01

ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ АТРАКТИВНОГО АРХІТЕКТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА В СМТ. ПІДКАМЕНІ (ЛЬВІВСЬКА ОБЛАСТЬ)

О. Дида, к. арх.

Національний університет «Львівська політехніка»

Постановка проблеми. У сучасних умовах малі міста України шукають нових джерел економічного розвитку. В цьому аспекті ефективною є туристична галузь, спроможна забезпечити нові робочі місця в сфері обслуговування і торгівлі. Для того щоб мале місто зацікавило туристів, недостатньо лише наявності в ньому історичних об'єктів, – потрібно ці об'єкти відповідно репрезентувати за допомогою архітектурно-композиційних та організаційно-інформаційних заходів, зробивши міське середовище архітектурно атрактивним, спроможним привертати до себе загальну увагу своїми виглядом і змістовим наповненням [1]. Сmt. Підкамінь має низку цінних архітектурних і природних об'єктів, тут проводяться масові заходи. Цілеспрямоване формування архітектурної атрактивності простору цього малого міста, використання нових потенціальних атрактантів могли би суттєво посилити його значення як туристичного центру притягання в регіоні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі розвитку малих міст присвячено державні документи [2; 3] і чимало наукових праць, у тому числі в галузі архітектури. Проте більшість їх стосується дослідження архітектурно-пам'яtkової бази малих міст [4; 5], різних аспектів їх історичного розвитку [6], і не розглядає проблем цілеспрямованої візуальної експозиції наявних пам'яток, як і не ставить завданням знаходити нові нестандартні джерела для формування архітектурної атрактивності середовища.

Постановка завдання. Наше завдання – виходячи зі сучасної архітектурно-просторової ситуації сmt. Підкаменя, визначити найперспективніші напрями формування його архітектурної атрактивності і запропонувати можливі архітектурні заходи, що сприяли би підкресленню особливостей міського середовища.

Виклад основного матеріалу. Вирішуючи проблему архітектурної атрактивності середовища окремого малого міста, необхідно враховувати, що малі міста регіону, в якому воно знаходиться, як правило, мають деякі спільні характерні особливості архітектурного простору. Ці особливості повинні бути збережені як основа для підтримки загальної архітектурної атрактивності регіону. У випадку сmt. Підкаменя такими регіональними особливостями є: а) наявність у міській панорамі сакральних споруд, що належать до різних конфесій, зокрема християнських храмів західного і східного обрядів; б) велика площа озелененої території; в) нерегулярне планування міських околиць у поєднанні з кількісно переважальною, візуально рустикальною садибною забудовою [7]; г) розвинена культурна складова міського середовища на основі багатой і давньої історії його розвитку.

Водночас архітектурно-просторове середовище Підкаменя має низку особливостей, що виділяють його серед інших малих міст Львівської області, яких, з урахуванням селищ міського типу, налічують 74. Найважливішими серед них є природний об'єкт – камінь, з яким, крім того, пов'язана назва поселення, і фестиваль «Підкамінь», котрий уже стійко асоціюється з місцем проведення [8].

Для того щоб зробити архітектурний простір Підкаменя атрактивним для якнайбільшої кількості людей із різними потребами і зацікавленнями, необхідно використовувати всі наявні в місті ресурси, враховуючи, що основою архітектурної атрактивності міста можуть стати нестандартні поєднання та інтерпретації об'єктів.

На вибір напрямів формування архітектурної атрактивності смт. Підкаменя впливають такі об'єктивні чинники і характеристики середовища: а) розташування на дорозі місцевого значення; б) поліоб'єктна панорама міста, сформована монастирським комплексом, церквою, каменем і інженерною спорудою (вежею); в) природна особливість (камінь), що знаходиться в межах міського простору; г) культурна база матеріального походження (комплекс монастиря, історичні будинки, печери зі слідами життя людей); ґ) культурна база нематеріального походження (фестиваль «Підкамінь», діяльність школи мистецтв і професійного училища).

Від зазначених чинників і обставин залежить вибір конкретних заходів, спрямованих на формування архітектурної атрактивності середовища смт. Підкаменя. Варто зазначити, що ці заходи можуть бути сильно- і слабоінвазивними та вимагати різної затрати коштів. Сучасна ситуація спонукає до вибору відносно простих і доступних вирішень, що не вимагають радикальних змін міського простору.

Розташування міста на дорозі обласного значення обмежує кількість подорожніх, які, проїжджаючи через місто, мали би змогу мимоволі з ним ознайомитися. Тому доцільно було б розмістити інформацію про місто і його особливості на трасі Золочів – Броди, у місці повороту з Бродів на Підкамінь. Носіями інформації можуть бути як інформаційні стенди, так і скульптурні просторові об'єкти, що привертають до себе увагу й інформують про такі особливості міста, яких немає в найближчому оточенні.

Панорама міста формується трьома видами об'єктів з різним функціональним та змістовим наповненням: архітектурними спорудами (церква і комплекс монастиря), інженерною спорудою (вежа) і природним елементом ландшафту (камінь). Разом, як єдину композицію, ці об'єкти можна побачити з кількох видових точок, і саме таке їх нестандартне поєднання можна було би використати як атрактивну характеристику міста. Зокрема вежа, яка традиційно не сприймається як гідний уваги елемент міської панорами у змістовому аспекті, при під'їзді до Підкаменя з боку Бродів візуально опиняється в самому центрі композиції. Отже, за відповідного декоративного оздоблення (впровадження кольорових акцентів, ефектного вечірнього освітлення), або й надання додаткових функцій (місце традиційних святкових феєрверків, панорамний оглядовий майданчик тощо) вежу можна перетворити на основний візуально-атрактивний елемент і активно ввести в загальну панораму. Належна експозиція міської

панорами, складеної з об'єктів характерних форми і змісту, вимагає організаційних заходів стосовно висоти міської забудови. В умовах горбистого місцевого рельєфу будь-який висотний об'єкт, незалежно від його основної функції, автоматично перетворюється на конкурувальну візуальну доміанту. Тому потрібно відповідально ставитися до нового будівництва, обмежуючи його допустиму висоту на рівні місцевого законодавства.

Основою формування атрактивності міського простору є забезпечення комунікації, у тому числі візуальної, між атрактивними об'єктами архітектурного середовища і людьми, що в ньому перебувають [9]. Засобами такої комунікації є просторові інформаційні об'єкти (інформаційні щити, дороговкази, скульптури, пам'ятники), і панорамні видові точки, з облаштованими там оглядовими майданчиками. Програма формування архітектурної атрактивності середовища повинна, за наявності відповідних коштів, також передбачати розміщення об'єктів обслуговувальної інфраструктури (готелі, заклади харчування, автомобільні паркінги, місця торгівлі).

Архітектурне середовище Підкаменя в колористичному спекті витримане у спокійній монохромній гамі, а переважаюча міська забудова має невелику поверховість і досить класичне архітектурне вирішення. Зважаючи на це, будь-які нові будинки з незвичайною формою, яскравим забарвленням і значною поверховістю, сприйматимуться на такому тлі як візуально атрактивні об'єкти, автоматично будуть претендувати на роль загальноміських доміант і, як наслідок, можуть змінити панораму Підкаменя. Тому нові об'єкти потрібно зводити, усвідомлюючи їх можливий вплив на візуальне сприйняття середовища. У цьому аспекті варто ретельно підходити і до питання ремонту існуючої забудови, особливо в центральній частині міста. Стосовно колористики, то вона вимагає «зведення до спільного знаменника». Натомість будинок селищної ради, що непомітно розташований в центральній частині містечка, навпаки, вимагає візуальної активізації для підкреслення міського характеру селища, його адміністративного статусу в регіоні, – як змістової доміанти.

Для використання наявної природної особливості (каменю) як змістової основи формування архітектурної атрактивності Підкаменя, потрібно вжити низку додаткових заходів. Зокрема особливу увагу належить приділити екологічному стану міського середовища, віддавати перевагу екологічним будівельним технологіям у новому будівництві, не допускати на території містечка підприємств, шкідливих для екології. Крім того, необхідно зробити чіткішим доїзд і пішохідний доступ до каменя, забезпечити ці маршрути, як і територію біля нього, інформаційними стендами, передбачити місце для паркування. Обладнане місце для паркування буде актуальним і для гостей фестивалю «Підкамінь», основне дійство якого відбувається поблизу природного останця.

У формуванні архітектурної атрактивності на основі матеріальної культурної бази, представленої в Підкамені архітектурними та історичними пам'ятками, потрібно враховувати, що всі історичні об'єкти знаходяться переважно у східній частині міста, що дає змогу об'єднати їх разом з каменем і печерами в одну систему, утворивши оглядовий маршрут: центр – монастир – камінь – печери

– центр. Цю трасу необхідно обладнати інформаційними елементами, місцями для відпочинку, де можна було б отримати інформацію і відповідні послуги (сувеніри, фото). Також доцільно передбачити місце для створення музею, особливо поблизу печер. Велику увагу, зрозуміло, необхідно приділяти реставраційним роботам і охороні навколишнього ландшафту.

Для формування архітектурної атрактивності на основі нематеріальної культурної бази необхідно розвивати тематику обслуговування фестивалю «Підкамінь». До території його проведення повинно бути залучено більше міського простору, особливо в центральній частині міста. Гостей фестивалю доцільно заохочувати і зацікавлювати не лише програмою фестивалю, а й самим містом, його архітектурою, культурою, історією. Варто розробити спеціальні збірно-розбірні конструкції сцени, торгових павільйонів, можливо, передбачити також певні атракціони. На час проведення фестивалю можна також встановлювати, далеко за межами міста, окремі інформаційні просторові об'єкти з програмою фестивальних заходів. До нематеріальних атрактивних ресурсів смт. Підкаменя належать також спеціалізовані освітні заклади, зокрема школа мистецтв. Досягнення учнів (нагороди, перемоги на олімпіадах, конкурсах, участь у наукових і творчих програмах) повинні експонуватися в міському просторі. Виставки творчих робіт, виступи самодіяльних дитячих колективів могли би стати додатковим атрактантом для гостей міста.

У процесі формування архітектурної атрактивності середовища смт. Підкаменя на основі різних змістових напрямів потрібно здійснювати просторове узгодження об'єктів і заходів, які з цією метою планують використати, розглядаючи можливість їх спільного різноцільового використання і запобігаючи можливим протиріччям.

Висновки. В архітектурному середовищі смт. Підкаменя наявні характеристики, що формують загальну архітектурну атрактивність малих міст регіону: полікультурність, поліконфесійність і поліетнічність архітектурного простору. Їх потрібно зберегти у процесі формування власної архітектурної атрактивності селища.

Найперспективнішими для формування архітектурної атрактивності Підкаменя є такі змістові напрями: експозиція міської панорами з візуальними домінантами; експозиція місцевої природної особливості – каменя, що домінує в міському просторі; експозиція історичних та архітектурних пам'яток; популяризація і розвиток культурної бази нематеріального походження – тематичного фестивалю "Підкамінь" і досягнень місцевих спеціалізованих навчальних закладів.

Заходи з формування архітектурної атрактивності міського середовища повинні супроводжуватися дотриманням візуальної узгодженості всіх елементів просторової композиції для збереження і підтримки загальної цілісності міського образу, неперервністю процесу, а також залученням до співпраці місцевих мешканців, інтереси яких повинні бути максимально враховані у процесі реалізації запланованих змін і доповнень в архітектурному просторі.

Бібліографічний список

1. Дида О. А. Атрактивність як естетично-змістова властивість архітектури / О. А. Дида // Містобудування та територіальне планування : наук.-техн. зб. / відп. ред. М. М. Осетрін. – К. : КНУБА, 2012. – Вип. 44. – С. 169–175.
2. Про затвердження Державної цільової програми підтримки соціально-економічного розвитку малих міст на 2011-2015 роки : Постанова від 29 листопада 2010 р. № 1090 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1090-2010-%D+0%BF>.
3. Регіональна програма інноваційного розвитку Львівської області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.inem.lviv.ua/wp-content/uploads/2013/01/FilePath_48.pdf.
4. Бевз М. В. Проблеми регенерації заповідних територій історичних міст / М. В. Бевз // Вісник НУ «Львівська політехніка» : архітектура. – 2001. – № 429. – С. 146–155.
5. Рибчинський О. В. Архітектура забудови ринкових площ міст та містечок Галичини кінця XVIII-початку XX ст. / О. В. Рибчинський // Вісник НУ «Львівська політехніка» : архітектура. – 2001. – № 429. – С. 174–177.
6. Петришин Г. П. Закономірності історичного процесу містотворення у Західноукраїнському регіоні / Г. П. Петришин // Вісник НУ «Львівська політехніка» : архітектура. – 2001. – № 429. – С. 45–52.
7. Дида І. А. Екологічні основи традиційної української архітектури : монографія / Дида І. А. – Львів : НУ «Львівська політехніка», 2009. – 329 с.
8. Підкамінь. Фестиваль [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pidkamin.com.ua/>.
9. Дида О. А. Інформативна популяризація архітектури як змістово-просторова складова підвищення атрактивності малого міста / О. А. Дида // Вісник НУ «Львівська політехніка» : архітектура. – 2013. – № 757. – С. 47–53.

Дида О. Перспективи формування атрактивного архітектурного середовища в смт. Підкамені (Львівська область)

Розглянуто перспективні змістові напрями формування атрактивності архітектурного середовища Підкаменя. Визначено основні чинники, що впливають на вибір таких напрямів, і запропоновано архітектурні та організаційні заходи для туристичної атрактивізації простору смт. Підкаменя.

Ключові слова: архітектура, мале місто, атрактивність середовища, перспективний розвиток.

Dyda O. The perspective of the formation of attractive architectural environment in Pidkamin town (Lviv region)

The paper deals with perspective contentional directions of formation of attractivity of architectural environment in Pidkamin. The main factors, which have an influence on the choice of such a directions were determined and architectural and organizational arrangements for tourist attractivisation of environment in Pidkamin were suggested.

Key words: architecture, small town, attractiveness of environment, long-term development.

Дыда А. Перспективы формирования атрактивной архитектурной среды в пгт. Подкамень (Львовская область)

Рассматриваются перспективные содержательные направления формирования атрактивности архитектурной среды Подкаменя. Определены основные факторы, влияющие на выбор таких направлений, и предложены архитектурные и организационные меры по туристической атрактивизации пространства пгт. Подкаменя.

Ключевые слова: архитектура, малый город, атрактивность среды, перспективное развитие.